

VNG-RECTIE OP HET ADVIES VAN HET EXPERTISETEAM 'REIKWIJDTE ROL GEMEENTEN IN DE WMO T.A.V. OUDERE INWONERS MET EEN ZORGVRAAG'

Samenvatting

Het VNG-bestuur heeft in mei dit jaar om een advies verzocht over hoe te anticiperen op het toenemend aantal ouderen (en daarbinnen het aantal 80+) en het groeiend aantal mensen dat een beroep doet op de Wmo. In de afgelopen maanden heeft een Expertiseteam, onder voorzitterschap van Onno de Zwart, dit advies opgesteld en op 26 november aangeboden aan het bestuur.

Het advies, met als titel: 'Het verschil durven maken', maakt duidelijk dat nú aanpassingen aan de Wmo nodig zijn, omdat de wet in de huidige vorm niet toekomstbestendig is. Ook is een conclusie dat veel oplossingen voor vraagstukken omtrent het ouder worden buiten de Wmo, op andere beleidsterreinen liggen. Dat vraagt een integrale visie en beleid van Rijk, gemeenten en maatschappelijke partners op het ouder worden.

Het Expertiseteam wijst op de noodzaak om lokaal én landelijk actief het gesprek te voeren over het ouder worden, de versterking van het normale leven en wat van mensen zelf (en van elkaar) mag worden verwacht en wat van de overheid. We moeten (blijven) investeren in een sterke lokale sociale basisstructuur die de zorgzame samenleving ondersteunt. Verder zijn er 'zachtere' schotten nodig tussen de zorgwetten die samenwerking lokaal en in de regio beter mogelijk maken. Het bestuur van de VNG neemt deze aanbevelingen over, evenals het advies om weer een vorm van inkomensafhankelijke eigen bijdrage Wmo in te voeren.

De VNG heeft 26 november 2020 het advies van het Expertiseteam 'Reikwijdte rol gemeenten in de Wmo t.a.v. oudere inwoners met een zorgvraag' met de titel 'Het verschil durven maken' vastgesteld.

Het bestuur van de VNG had om dit advies gevraagd omdat gemeenten zien dat in de afgelopen paar jaar de uitgaven in de Wmo zijn gestegen, terwijl de inkomsten hiervoor tot op heden niet in gelijke mate meegroeiden. Dit wordt urgenter omdat in de komende 20 jaar het aantal ouderen zal blijven stijgen en daardoor meer mensen een beroep zullen gaan doen op (ook) de Wmo.

Bij ongewijzigd beleid zal het beroep op de Wmo alsook de uitgaven dus blijven toenemen. Als overheden en partners zullen wij ons hierop moeten voorbereiden. Dit advies van het Expertiseteam draagt hier aan bij. Naast dat meer mensen ouder worden, speelt mee dat als gevolg van de demografische ontwikkelingen de krapte op de arbeidsmarkt zal toenemen, ook in de zorg en in het sociaal domein. Ook zal het aantal mantelzorgers in de komende jaren afnemen.

Voor de VNG komt uit het advies een aantal zaken duidelijk naar voren:

1. Zonder aanpassingen is de Wmo niet toekomstbestendig. De opgave waar wij allen voor staan vraagt om leiderschap en om keuzes: lokaal en landelijk.
2. Een belangrijke notie is dat de oplossingen voor het vraagstuk van de stijgende zorgvraag en de stijgende kosten niet alleen binnen de Wmo en niet alleen binnen het gemeentelijk domein moeten worden gevonden. De Wmo en wat gemeenten zelf kunnen is niet de oplossing voor alles. Het is niet alleen een verantwoordelijkheid van gemeenten. Het is een collectieve verantwoordelijkheid van alle betrokken partijen.
3. Er is een brede visie op het ouder worden nodig. Daarbij is het maatschappelijk (landelijk en lokaal) gesprek nodig over wat van mensen zelf (en met elkaar) mag en kan worden verwacht en wat zij van de overheid kunnen verwachten. En hoe kunnen mensen zich goed op het ouder worden voorbereiden? Dit is nodig om straks juist die ouderen die niet voldoende zelfredzaam zijn de ondersteuning en zorg te kunnen geven die nodig is. Ook de VNG is zich er van bewust dat er grenzen zijn aan de maakbaarheid en wat van mensen mag en kan worden verwacht. Maar we moeten dit met elkaar verder verkennen om ook over 20 jaar de professionele zorg en ondersteuning te kunnen geven die nodig is. Aandacht voor preventie en sterk inzetten op positieve gezondheid moeten onderdeel zijn van die bredere visie op het ouder worden.
4. We moeten investeren in een sterke lokale sociale basisstructuur; juist voor de meest kwetsbare ouderen. Investeren in het sociaal domein is investeren in een veerkrachtige samenleving. Het is een duurzame investering in langer gezond leven en hogere kwaliteit van leven. Investeren in het sociaal domein is geen kostenpost. Een sterke lokale structuur vraagt ook voldoende (fysieke en digitale) voorzieningen en locaties waar mensen elkaar kunnen ontmoeten.
5. De Wmo zal meer in samenhang met andere wettelijke zorgdomeinen moeten worden gezien. Geen stelselwijziging, maar wel zachte schotten tussen Wlz, Zvw en Wmo. Dit is niet alleen een verantwoordelijkheid van gemeenten, maar ook van de partners en medefinanciers. Alle betrokkenen moeten vanuit gezamenlijke doelen en ingebrachte financiering gaan werken. Over elkaars schotten heen. Uitgaande van de juiste zorg op de juiste plek, betekent ook het juiste budget op de juiste plek. Gebeurt dat niet dan is de beweging naar 'langer thuis' en 'ambulantisering' niet realistisch.
6. Gemeenten moeten veel meer de mogelijkheid krijgen om onderscheid te maken tussen mensen die ondersteuning wel en mensen die deze niet nodig hebben. Dit is in de huidige wetgeving een omissie. Een breed toegankelijke Wmo blijft het uitgangspunt. Tegelijkertijd is het van belang dat gemeenten moeten kunnen inzetten op hulp en ondersteuning aan de echt kwetsbaren en tegelijkertijd een basisinfrastructuur realiseren met en voor iedereen en het daarmee zoveel mogelijk voorkomen van kwetsbaarheid.

7. De invoering van het abonnementstarief in de Wmo heeft in de ogen van de VNG teveel negatieve kanten: waaronder er een sterke instroom van mensen is die de ondersteuning zelf kunnen regelen. De VNG pleit voor de terugkeer van een vorm van inkomens/vermogens afhankelijke bijdrage terug in de Wmo als 'remgeld'.
8. De introductie (of in elk geval de overweging daarvan) van het begrip 'voorzienbaarheid' in de wet. Het komt bijvoorbeeld regelmatig voorkomt dat een burger de particuliere hulp bewust opzegt omdat huishoudelijke hulp onder de Wmo goedkoper is. Deze burgers hebben zichzelf bewust in een 'niet zelfredzame' situatie gebracht..
9. Het concept van positieve gezondheid, waarbij breed naar alle levensdomeinen wordt gekeken en derhalve aandacht is voor alle aspecten van kwaliteit van leven moet gemeengoed worden.
10. Interbestuurlijke verhoudingen waarin lokale en landelijke overheid als gelijkwaardige partners samen optrekken is een noodzakelijke voorwaarde. Aanpassingen of veranderingen aan wet- en regelgeving moeten in goed overleg tot stand komen.
11. Om de financiële beheersbaarheid van de Wmo voor gemeenten te garanderen zijn vanzelfsprekend voldoende middelen en andere randvoorwaarden (waaronder aanvullende wettelijke sturingsinstrumenten) nodig om als gemeenten ook de Wmo goed uit te kunnen blijven voeren.
12. In het advies wordt ook geschreven over het in de drie zorgwetten opnemen een verplichte samenwerking. Voor de VNG is het nog geen uitgemaakte zaak of deze verplichting er moet komen. De samenwerking in de regio's gaat steeds beter. Dit wettelijk verplichten is niet op voorhand nodig.
13. Gemeenten kunnen ook zelf kritisch kijken naar hun eigen rol en naar wat beter kan. Er is immers veel ruimte om ook zelf keuzes te maken in hoe zij de Wmo willen uitvoeren. In die ruimte is efficiency te behalen. Vanzelfsprekend dienen wel de randvoorwaarden, zoals goed uitvoerbare wetgeving, flexibele wijzen van verantwoording en voldoende financiële ruimte, door het Rijk aan gemeenten geboden te worden.

Het VNG bestuur ziet op een aantal onderdelen raakvlakken van het advies van het Expertiseteam met het recent gepubliceerde SCP rapport 'Sociaal domein op koers'.

Tot op heden worden volgens het SCP de doelen rond het versterken van de zelfredzaamheid en het voor elkaar zorgen nog onvoldoende bereikt. Het SCP adviseert een herbezinning op de onderliggende beleidsideologie van de decentralisaties en wijst op noodzaak van realisme. De vraag is of het glas half vol of half leeg is. Voor de VNG is het halfvol, maar er is meer nodig om de verwachtingen van de decentralisaties waar te maken. In het advies van het Expertiseteam wordt gepleit voor een landelijk en lokaal maatschappelijk gesprek over het ouder worden en wat van wie verwacht kan worden. Dit zal zeker bijdragen aan de noodzakelijke (en realistische) herbezinning

op onderliggende verwachtingen over de mogelijkheden van zelf- en samenredzaamheid. Op basis daarvan kunnen gedeelde keuzes gemaakt worden. Een goede lokale sociale basisstructuur om een zorgzame samenleving te kunnen blijven faciliteren is daarbij wel van belang. Het Expertiseteam geeft ook aan dat dit nooit een taak van de overheid alleen kan zijn. Het pleidooi voor een samenhangende visie, als één overheid en vanuit verschillende beleidsterreinen op het ouder worden sluit aan op het advies van het SCP om samen met gemeenten te komen tot een integraal rijksbeleid met een brede definitie van het sociaal domein. Gemeenten en Rijk moeten samen realistische keuzes maken. Tot slot pleit ook het Expertiseteam er in haar advies voor, mét het SCP, om te waken zich rijk te rekenen en pleit voor voldoende budget voor gemeenten.

Vervolgacties

1. Als VNG willen wij graag samen met onze partners, waaronder de zorg- en clientorganisaties, in gesprek over hoe wij het landelijk gesprek over het ouder worden invulling kunnen geven. Wij nodigen de partners daarom binnenkort uit over het advies verder te praten.
2. Het advies van het Expertiseteam, de bouwstenen, wordt betrokken bij de gesprekken die wij ambtelijk en bestuurlijk voeren aan de diverse tafels: bijvoorbeeld de taskforce wonenzorg, samenwerking tussen gemeenten en zorgverzekeraars / zorgkantoren, preventie-overleggen, de toekomstgerichte Wmo tafel en bij onze inbreng (propositie) voor het volgende Kabinet, bijvoorbeeld bij de contourennota ouderenzorg).
3. Een actie richting het Rijk is het agenderen van het advies voor een eerstvolgend bestuurlijk overleg en het en kort ook met aantal documenten –/ nieuw stuk over ouderen. Daar het aan koppelen?
4. We zetten in op het ophalen en delen van goede praktijken. Er zijn veel mooie en goede initiatieven en aanpakken die goed gaan en die inspireren om elders ook uitgevoerd te worden.